

зрения ее влияния на актуальное самоощущение и долгосрочное поведение человека. Анализируются механизмы травматического воздействия и особенности проявления травматического опыта. Определяются основные тенденции саморазрушающего поведения, обусловленные травматическим воздействием.

Ключевые слова: психологическая травма, фиксация, саморазрушающие тенденции поведения, механизмы психики.

PSYCHOLOGICAL TRAUMA AS A FACTOR IN THE MOST DESTRUCTIVE BEHAVIOR OF THE PERSON

B.B.Ivanenko

Annotation. The article is devoted to the theoretical analysis of the problem of psychological trauma and its role in the emergence of self-destructive behavior of the individual. Psychological trauma and its influence on the current and long-term self-perception of human behavior. The mechanisms of traumatic exposure and particular manifestations of the traumatic experience. Identification of the key trends of self-destructive behavior caused by traumatic exposure.

Key words: trauma, fixation, self-destructive tendencies of behavior, mechanisms of the psyche.

УДК 378.126/.147

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Л. В. КАНІБОЛОЦЬКА, аспірантка кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: kanibolotska_lyuba@ukr.net

Анотація. У статті актуалізовано проблему формування риторичної компетентності майбутніх викладачів ВНЗ відповідно до вимог сучасної освіти. Визначено педагогічні умови формування риторичної компетентності у процесі фахової підготовки майбутніх викладачів до професійної діяльності. Охарактеризовано методи і форми, які є ефективними під час упровадження педагогічних умов риторичної компетентності.

Ключові слова: педагогічні умови, професійна компетентність, викладач вищої школи, професійна риторична компетентність, форми і методи навчання.

Актуальність (Introduction). В умовах модернізації освітньої системи підвищуються вимоги до викладача, його професіоналізму і особистісних якостей. Очевидно, що розвиток конкурентоздатної особистості в освітніх закладах неможливий без підвищення професійної компетентності педагога. Актуальною проблемою сьогодення є формування професійної риторичної компетентності майбутніх викладачів відповідно до соціально-економічних трансформацій освітньої системи. Педагогічні умови є фактором підвищення рівня

© Л. В. Каніболоцька, 2016

готовності майбутніх викладачів до виконання професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Аналіз психолого-педагогічної літератури надав можливість встановити, що проблема професійної підготовки майбутніх фахівців досить ґрунтовно досліджена на рівні загальних положень педагогіки, психології і дидактики, зокрема, такими науковцями, як А. Алексюк, С. Батишев, В. Беспалько, С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Данилов, В. Козаков, Н. Кузьміна, А. Маркова, І. Підласий, В.Сластьонін та ін. Пошук шляхів формування професійної компетентності майбутніх фахівців здійснювали Є. Бондаревська, Н. Матяш, А. Міщенко, А.Маркова, Ю. Сенько, Л. Фрідман. Таким чином, можемо стверджувати, що особливого значення набуває питання створення педагогічних умов, необхідних для формування риторичної компетентності майбутніх викладачів ВНЗ у процесі фахової підготовки, оскільки виникають суперечності між сучасними вимогами суспільства до випускників вищих навчальних закладів і реальним рівнем їхньої риторичної компетентності та готовності до професійного спілкування; необхідним та реальним рівнем володіння риторичною компетентністю як однією зі складових професійної компетентності майбутніх викладачів.

Мета (Purpose) дослідження – виявлення педагогічних умов формування риторичної компетентності майбутніх викладачів ВНЗ у процесі фахової підготовки.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Формування риторичної компетентності викладачів вимагає необхідність обґрунтування педагогічних умов, за яких формування відбудеться найефективнішим способом. Для початку розглянемо більш детально поняття «педагогічна умова».

На основі аналізу наукової літератури можна сказати, що умови – це необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь, або сприяють чомусь [2, с.1295].

У довіднику з професійної педагогіки А.Семенова та В.Стасюк визначають «педагогічні умови» як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, груп людей[5, с. 243].Так, О. Федорова під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання,методів, організаційних форм і матеріальних можливостей її здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання[6].

Отже, опираючись на наведені дефініції під *педагогічними умовами* можна розуміти спеціально створене педагогічне середовище, що сприяє формуванню готовності майбутнього педагога до професійної діяльності та сукупність методів, прийомів навчально-виховного процесу, які забезпечують формування зазначеного виду готовності.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження, вивчення особливостей професійної діяльності викладачів ВНЗ, нами були визначені *такі педагогічні умови формування риторичної компетентності майбутніх викладачів*:спрямованість навчання на формування у студентів мотивації до опанування професійно значущих умінь і навичок; формування професійно компетентного викладача можливе лише у

єдності когнітивного, особистісно-рефлексивного, організаційно-діяльнісного та мовностилістичного компонентів; запровадження риторизації освітнього процесу у ВНЗ; використання інтерактивних технологій навчання, які спрямовані на підвищення комунікативної активності студентів та формування високого рівня риторичної компетентності.

Обґрунтуємо зазначені умови. Перша педагогічна умова пов'язана із забезпеченням стійкої професійно орієнтованої мотивації студентів. Мотивація до навчання – одна з головних умов реалізації опанування професійно значущими вміннями і навичками. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але є рушійною силою удосконалення особистості в цілому.

Слід зазначити, що В.Асєєв, Л.Божович, А.Маркова, Дж. Олпорт традиційно мотивацію поділяють на зовнішню й внутрішню. Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які спрямовують або гальмують поведінку людини. Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, підвищує самоповагу особистості [3, с. 48].

На нашу думку, найбільш дієвими мотиваційними впливами в процесі навчання студентів є: стимулювання навчальної діяльності студентів; залучення до активної діяльності; створення умов, які максимально імітують процес природного професійного спілкування; створення позитивного емоційного настрою під час навчання; організація зустрічей з висококваліфікованими фахівцями; створення атмосфери задоволеності своєю роботою, результатами навчання; психологічний тренінг; бесіди; активізація інтелектуальних здібностей і творчої діяльності; залучення до різних видів науково-дослідної і навчально-дослідної роботи, участі в конференціях, що сприяють розвитку пізнавальної мотивації тощо.

Реалізація *другої педагогічної умови* - формування професійно компетентного викладача можливе лише у єдності когнітивного, особистісно-рефлексивного, організаційно-діяльнісного та мовностилістичного компонентів - буде здійснена через розкриття вимоги до професійної діяльності викладача вищого навчального закладу. Проаналізувавши літературу, присвячену дослідженню проблеми професійної компетентності педагога, можна зробити висновок, що професійна компетентність педагога – це складний комплекс, який включає професійні знання, вміння, навички, готовність до діяльності, а також цілий ряд професійно важливих особистісних якостей. *Когнітивний компонент* включає в себе сформованість знань, умінь, навичок з аналітичної діяльності, розвиток аналітичного мислення та творчого підходу до справи. *Організаційно-діяльнісний компонент* відображає комплекс умінь і навичок викладача із застосування сучасних форм, методів, засобів та технологій навчання й виховання у структурі власної професійної діяльності і передбачає діагностування, прогнозування, проектування, конструювання, реалізацію та аналіз результатів застосування педагогічних нововведень. *Особистісно-рефлексивний компонент* проявляється в здатності викладача адекватно аналізувати результати власної педагогічної діяльності, порівнювати результати з передбачуваними чи запланованими, виявляти недоліки та відображає сформованість рефлексивної позиції викладача (характер оцінки себе як суб'єкта інноваційної діяльності). *Мовностилістичний компонент* передбачає знання педагогом та дотримання нормативної мови, володіння невербальною комунікацією, ораторською майстерністю. Можливі такі форми роботи з майбутніми викладачами ВНЗ: підготовка навчально-методичних рекомендацій

щодо формування професійної риторичної компетентності майбутніх фахівців; проведення методичних семінарів з метою актуалізації проблеми професійної мовної підготовки; проведення секційних засідань в межах науково-практичних конференцій; проведення професійних мовних тренінгів та ділових ігор.

Реалізація *третьої педагогічної умови* забезпечується риторизацією навчального освітнього процесу у ВНЗ як умови досягнення ефективності формування риторичної компетентності майбутніх викладачів. Так, на думку Л.В.Ассуірової, риторизація - « ... процес введення прийомів, спрямованих на мовленнєвий розвиток в практику викладання різних освітніх дисциплін. Така технологія дозволяє сформуванню здатності до мовного дії, необхідну в процесі комунікації»[1]

Наслідуючи О. Сальнікову, яка запропонувала триступеневу схему втілення риторизації [4, с. 3], вважаємо за доцільне запроваджувати риторизацію на таких рівнях: 1) риторизація навчального процесу; 2) риторизація навчального предмета; 3) риторизація навчального завдання. Реалізація риторичного компонента мовної освіти здійснюється як на аспектичних заняттях, так і на спеціальних заняттях.

Вивчення риторики повинно відбуватися, по змозі, на більшості занять: під час вивчення інших тем на фахових дисциплінах, і системно, цілісно на заняттях розвитку комунікативних умінь і навичок. Щодо форм навчально-риторичної роботи, то вони повинні бути різноманітними та цікавими, тому варто послідовно використовувати фронтальну, групову, парну й індивідуальну діяльність студентів та організовувати її так, щоб кожен студент був учасником навчального спілкування.

Необхідність застосування інтерактивних технологій навчання в професійній діяльності, може бути втілено за реалізації *четвертої педагогічної умови*, яку ми визначили як використання інтерактивних технологій навчання, які спрямовані на підвищення комунікативної активності студентів та формування високого рівня риторичної компетентності.

Традиційна система освіти на сьогодні не здатна в повній мірі забезпечити досягнення високого рівня професійної підготовки викладачів, тому потрібні нові підходи, засоби та нові педагогічні технології, які б сприяли якісній підготовці фахівців. Так, Ю. Фокін, розглядаючи використання інтерактивних методів навчання, дає їм таке трактування: «Інтерактивні методи навчання орієнтовані на більш широку взаємодію учнів не тільки з вчителем, а й один з іншим і на домінування активності учнів в процесі навчання»[7].

Таким чином, застосування на заняттях інтерактивних технологій навчання є одним з ефективних методів розвитку навчального процесу у ВНЗ. Зокрема, особливого значення набуває використання різноманітних ігрових методів, проектних технологій навчання, інформаційно-комунікаційних технологій навчання та їх інтеграція, що використовується у ВНЗ.

Отже, упровадження педагогічних умов надасть можливість готувати висококваліфікованих фахівців, що має виявлятися у високій професійній компетентності, зокрема, риторичній.

Висновки і перспективи (Discussion). Нами було визначені педагогічні умови формування професійної риторичної компетентності майбутніх викладачів ВНЗ, а саме: спрямованість навчання на формування у студентів мотивації до опанування професійно значущих умінь і навичок; формування професійно компетентного викладача можливе лише у єдності когнітивного, особистісно-рефлексивного, організаційно-діяльнісного та мовностилістичного

компонентів; запровадження риторизації освітнього процесу у ВНЗ; використання інтерактивних технологій навчання, які спрямовані на підвищення комунікативної активності студентів та формування високого рівня риторичної компетентності.

Проведення дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування риторичної компетентності майбутніх викладачів вищих аграрних навчальних закладів. Подальшого дослідження потребує розробка та обґрунтування моделі формування риторичної компетентності та розробка навчального і методичного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Ассурова Л.В. Речевой задачник. / Интегративное учебное пособие по русскому языку и окружающему миру для учащихся 1-4-х классов. – М.: Пушкинский институт, 2009. - 368 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад і голов.ред. В.Т.Бусел. - К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2004. - 1440с.
3. Маркова А.К. Формирование мотивации учения / А.К.Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
4. Сальникова О. А. Модель риторизации учебного задания / О. А. Сальникова // Начальная школа плюс до и после. – 2012. – № 2. – С. 1–5
5. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А.В. Семенова]. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.
6. Федорова О. Ф. Некоторые вопросы активизации учащихся в процес теоретического и производственного обучения / О. Ф. Федорова. – М.: Высшая школа, 1970. – 301 с.
7. Фокин Ю. Преподавание и воспитание в высшей школе: методология, цели и содержание, творчество: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Ю. Фокин – М.: Издательский центр «Академия». – 2002. – 224 с.

References

1. Assurova L.V. Rechevoy zadachnik. / Integrativnoe учебное пособие по русскому языку и окружающему миру для учащихся 1-4-х классов. – М.: Pushkinskiy institut, 2009. - 368 s.
2. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy /Uklad i holov.red. V.T.Busel. - K.: Irpin: VTF "Perun", 2004. - 1440s.
3. Markova A.K. Formirovanie motivatsii ucheniya / A.K.Markova, T.A. Matis, A.B. Orlov. – М.: Prosveshchenie, 1990. – 192 s.
4. Sal'nikova O. A. Model' ritorizatsii uchenogo zadaniya / O. A. Sal'nikova // Nachal'naya shkola plus do i posle. – 2012. – № 2. – S. 1–5
5. Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky / [red.-uporiad. A.V.Semenova]. – Odesa: Palmira, 2006. – 272 s
6. Fedorova O. F. Nekotorye voprosy aktivizatsii uchaschikhsya v protsesse teoreticheskogo i proizvodstvennogo obucheniya / O. F. Fedorova. – М.: Vysshayashkola, 1970. – 301 s.
7. Fokin Yu. Prepodavanie i vospitanie v vyssheyshkole: metodologiya, tseli i sodержanie, tvorchestvo: учеб. Posobie dlya stud. vyssh. учеб. zavedeniy / Yu. Fokin – М.: Izdatel'skiytsentr «Akademiya». – 2002. – 224 s.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РИТОРИЧЕСКОЙ

КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШИХ АГРАРНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Л. В. Каниболоцкая

Аннотация. В статье актуализировано проблему формирования риторической компетентности будущих преподавателей вузов в соответствии с требованиями современного образования. Определены педагогические условия формирования риторической компетентности в процессе профессиональной подготовки будущих преподавателей к профессиональной деятельности. Охарактеризованы методы и формы, которые являются эффективными во время внедрения педагогических условий риторической компетентности.

Ключевые слова: педагогические условия, профессиональная компетентность, преподаватель высшей школы, профессиональная риторическая компетентность, формы и методы обучения.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF RHETORICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF HIGHER AGRICULTURAL EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

L.V. Kanibolotska

Abstract. In the article the problem of the formation of actualized rhetorical competence of future teachers of high schools in accordance with the requirements of modern education. Defined pedagogical conditions of formation of the rhetorical competence in the process of professional training of future teachers to the profession. We characterize the methods and forms, which are effective at the time of the introduction of pedagogical conditions of rhetorical competence.

Keywords: pedagogical conditions, professional competence, the teacher of the higher school, vocational rhetorical competence, forms and methods of training.

- УДК 373.5.035.461:37

ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Л. В. КАНІШЕВСЬКА, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. У статті розглядаються питання виховання відповідальності у старших підлітків у позаурочній діяльності. Розкрито форми виховання відповідальності у старших підлітків.

Ключові слова: відповідальність, старші підлітки, форми виховання відповідальності, позаурочна діяльність.

Актуальність (Introduction). Нові соціальні умови вимагають персональної відповідальності людини. Сучасному суспільству необхідні люди, які готові й здатні самостійно приймати рішення в ситуаціях вибору та брати

© Л. В. Канішевська, 2016